

**МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ХМЕЛЬНИЦЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ**

Ректор

З А Т В Е Р Д Ж У Ю

Сергій МАТЮХ

_____ 2023 р.

Схвалено зі змінами на засіданні

Вченої ради університету

26 січня 2023 року протокол № _____

Голова

Микола СКИБА

**ПОЛОЖЕННЯ
З ОРГАНІЗАЦІЇ ВИХОВНОЇ РОБОТИ
У ХМЕЛЬНИЦЬКОМУ НАЦІОНАЛЬНОМУ УНІВЕРСИТЕТІ**

ЗМІСТ

1. Основні положення концепції виховної роботи серед студентів
 - 1.1. Мета і завдання виховання студентів університету
 - 1.1.1. Принципи виховного процесу у Хмельницькому національному університеті
 - 1.1.2. Основні завдання, спрямовані на досягнення мети виховання
 - 1.2. Основні напрями виховної роботи
 - 1.2.1. Духовне та моральне виховання студента
 - 1.2.2. Національне виховання
 - 1.2.3. Патріотичне виховання
 - 1.2.4. Правове виховання
 - 1.2.5. Трудове виховання
 - 1.2.6. Професійне виховання
 - 1.2.7. Естетичне виховання
 - 1.2.8. Виховання культури поведінки та спілкування
 - 1.2.9. Виховання культури навчальної та науково-дослідної діяльності
 - 1.2.10. Виховання інформаційної культури
 - 1.2.11. Екологічне виховання
 - 1.2.12. Фізичне виховання
 - 1.3. Організація виховної роботи
 - 1.3.1. Фонди для реалізації заходів виховної роботи
 - 1.3.2. Суб'єкти, що забезпечують реалізацію виховної роботи в університеті
 - 1.3.3. Виняткова роль викладача у виховному процесі
 - 1.3.4. Студентське самоврядування та первинна профспілкова організація, як фактор удосконалення виховного процесу
 - 1.3.5. Роль кураторів академічних груп
 2. Основні положення діяльності куратора академічної групи
 - 2.1. Загальні положення
 - 2.2. Призначення куратора та його діяльність
 - 2.3. Організація роботи кураторів
 - 2.4. Основні завдання діяльності куратора
 - 2.5. Обов'язки куратора
 - 2.6. Права куратора
 - 2.7. Показники якості роботи куратора*
 3. Загальні рекомендації до планування та організації роботи куратора
 - 3.1. Основні завдання організаційно-виховної роботи куратора
 - 3.2. Роль психологічної служби у підвищенні ефективності виховної роботи
- ДОДАТКИ

1. Основні положення концепції виховної роботи серед студентів

1.1. Мета і завдання виховання студентів університету

Формування національної інтелігенції, сприяння збагаченню й оновленню інтелектуального генофонду нації, виховання її духовної еліти – це мета, що стоїть перед закладами вищої освіти на одному рівні з підготовкою висококваліфікованих фахівців. Досягнення мети виховання можливе лише за умови комплексного підходу і залучення до цієї роботи всього професорсько-викладацького складу закладів вищої освіти, адміністрації, органів студентського самоврядування та громадських об'єднань студентської молоді.

Система заходів виховної роботи Хмельницького національного університету базується на основних положеннях Концепції національно-патріотичного виховання з урахуванням органічного взаємозв'язку процесу навчання та виховання.

Розроблені концептуальні положення виховання студентів університету охоплюють головну мету, завдання виховної роботи, ідейне підґрунтя, основні напрями і засоби досягнення мети; визначають, які соціально-етичні й духовні риси необхідні студентам університету; вони також ураховують рішення ректорату, накази та розпорядження ректора, розпорядження деканів, рішення профкому студентів та аспірантів. Також виховна робота зі студентами в нашому університеті орієнтується на кращі зразки досвіду українських та світових закладів вищої освіти. Зокрема, значна увага приділяється вимогам нормативних документів Болонського процесу.

Головною метою виховання, на досягнення якої спрямовано зусилля професорсько-викладацького колективу, громадських організацій і угруповань, є формування цілісної і гармонійно розвиненої особистості з високою національною самосвідомістю. Така особистість — це насамперед громадянин української держави, її патріот, гуманіст, для якого пріоритетом є загальнолюдські й загальнодержавні цінності, це людина з високою фаховою підготовкою й широким світоглядом, розвинутим інтелектом, належним рівнем загальної, політичної та правової культури. Отже, ідеться про необхідність систематичного і цілеспрямованого виховання національного типу особистості, формування в неї національної свідомості і самосвідомості, завдяки чому досягається духовна єдність поколінь, наступність національної культури і безсмертя нації.

1.1.1. Принципи виховного процесу

в Хмельницькому національному університеті

До принципів, на яких базуються мета та завдання виховання, належать:

- гуманізм і толерантність, повага до студентів, їхніх ціннісних орієнтацій і переконань, політичних симпатій, релігійних уподобань;
- урахування індивідуальних нахилів і здібностей студентів, рівня їхнього інтелектуального та загальнокультурного розвитку, специфіки курсу навчання і майбутньої спеціальності;

— партнерство як форма стосунків між викладачами і студентами, співпраця у розв'язанні питань навчання, відпочинку, побуту, підтримка і стимулювання студентських ініціатив;

— єдність навчання, виховання та науково-дослідної роботи, що передбачає добросовісне виконання кожним студентом своїх функціональних обов'язків і громадських доручень, участь у науково-дослідній роботі та громадському житті групи, курсу, факультету, університету;

— цілісність і системність виховної взаємодії зі студентами ректорату, деканату, кафедр, інших структурних підрозділів університету, викладачів, профкому студентів та аспірантів;

— пріоритет загальнолюдських цінностей, їх органічне поєднання з цінностями національними.

1.1.2. Основні завдання, спрямовані на досягнення мети виховання

Досягнення мети виховання передбачає розв'язання таких завдань:

— забезпечення умов для самореалізації особистості відповідно до її здібностей, власних і суспільних потреб та інтересів;

— розвиток світоглядної культури молодшої людини, її ціннісних орієнтацій і створення умов для вільного світоглядного вибору;

— формування патріотизму і національної свідомості, поваги та любові до України, шанування її історії та належне оволодіння державною мовою;

— розвиток інтернаціональних почуттів, створення умов для розширення і поглиблення знань про події у світі, специфіку життєдіяльності інших держав і суспільств, утвердження поваги до звичаїв, традицій, культури народів світу;

— професійне виховання, яке передбачає становлення юнаків і дівчат як досвідчених фахівців, котрі досконало володіють професійними знаннями, вміють творчо застосовувати їх на практиці, приймати нестандартні рішення, готових до роботи в умовах ринкових відносин;

— уведення молодих людей у світ господарського, соціального, політичного, культурного досвіду цивілізації і свого народу;

— виховання правової культури, а саме — поваги до Конституції, законодавства України, державної символіки, знання та додержання правових норм і принципів;

— формування моральної й естетичної культури, утвердження у свідомості молодих людей принципів загальнолюдської моралі, розвиток зрілих естетичних смаків, потреб та інтересів, вироблення вміння правильно оцінювати і творити добро та красу;

— охорона і забезпечення розвитку повноцінного фізичного, психічного та духовного здоров'я юнаків та дівчат;

— розвиток екологічної культури, розуміння необхідності гармонії між людиною і природою та її додержання на практиці, у тому числі в майбутній професійній діяльності студентів;

— формування навиків соціальної активності, творчої ініціативи, підприємництва та особистої відповідальності за прийняті рішення та вчинки;

— виховання потреби в активній протидії виявам антигромадської поведінки, правопорушень, бездуховності, аморальності;

— оволодіння результативними методами та навиками набуття нових знань, формування потреби у постійному інтелектуальному, духовному і моральному збагаченні та самовдосконаленні.

Виховна робота в ХНУ несумісна з пропагандою насильства, жорстокості, міжнаціональної ворожнечі, людиноненависницьких теорій, поглядів, спрямованих на підрив державних інтересів України, та має світський характер.

1.2. Основні напрями виховної роботи

Сучасний період розвитку суспільства в нашій незалежній державі Україна відкриває широкі можливості для оновлення змісту освіти, що дає змогу формувати духовно багате покоління людей. Це обумовлює новий підхід до виховання студентської молоді. Виникла соціальна потреба у формуванні творчої особистості майбутнього спеціаліста, який би зміг розв'язувати як щоденні, так і масштабні завдання, що забезпечують не просто виживання, а прогрес нації. Ефективність формування творчої особистості, безперечно, підвищується, якщо забезпечуються:

- а) використання педагогіки народознавства;
- б) засвоєння студентами знань про Вітчизну, народ, його культуру і спосіб життя, вміння та навичок у їх практичному застосуванні;
- в) співробітництво викладачів і студентів у виборі різних форм і видів діяльності;
- г) організація активної творчої патріотичної діяльності студентів у позааудиторний час.

Кожен з напрямів виховної роботи спрямований на досягнення мети, розв'язання конкретних завдань і передбачає використання відповідних форм та методів роботи. Незмінна єдність, взаємодоповнюваність усіх видів виховання є важливою умовою результативності виховної роботи в цілому. Формування світоглядної культури передбачає збагачення і розвиток світогляду студентів як системи знань і переконань щодо навколишнього світу та свого місця у ньому, кристалізацію життєвих принципів особистісного буття, вироблення вміння обстоювати їх на практиці, виховання толерантності, поваги до людей, які мають інші світоглядні цінності.

Провідне значення у формуванні світоглядної культури студентів має належно організований навчальний процес, у першу чергу з дисциплін гуманітарної підготовки, як-от: філософії, історії України, релігієзнавства, соціології, психології та педагогіки, культурології, економічної теорії, політології та ін., а також дисциплін циклу природничо-наукової та загальноекономічної підготовки фундаментального та професійного циклу: політичної економії, історії економіки та економічної думки, економічної історії, менеджменту, маркетингу тощо. Важливе значення мають також залучення молоді до активного суспільного життя, виконання громадських доручень, особиста ініціатива й участь у підготовці та проведенні культурно-масових і громадсько-політичних заходів.

Процес формування світоглядної культури здійснюється на плюралістичній основі й передбачає вільне світоглядне самовизначення кожної молодої людини.

Реалізація зазначеного та основних завдань і принципів виховної роботи в університеті здійснюється в таких пріоритетних напрямках виховання:

1.2.1. Духовне та моральне виховання студента — це складна інтегральна система формування його особистісних якостей, які характеризують ступінь розвитку і саморозвитку моральних цінностей, переконань, мотивів, знань, умінь, почуттів і здібностей, що їх студент виявляє в різних ситуаціях морального вибору та моральної діяльності в порівнянні з тими високогуманними цінностями, принципами, правилами, які в сучасному соціокультурному середовищі заведено вважати нормативними або ідеальними. Таким вихованням забезпечується засвоєння студентами моральної культури суспільства, норм поведінки, міжлюдських стосунків, сприйняття їх як правил, що регулюють власну життєдіяльність, усвідомлення критеріїв добра і зла. У результаті морального виховання досягається єдність етичних знань, моральних почуттів та переконань і потреб у високоморальних вчинках. Важливим показником міри моральності особистості є ступінь зрілості її основних моральних рис, таких як совість, честь, гідність, доброта, відповідальність, сором, дисциплінованість, принциповість. Висока моральність — це завжди єдність слова і діла, чесність і порядність, сумлінне виконання людиною синівських, професійних, громадянських обов'язків, вірне служіння Україні. Втілюється моральність у конкретних вчинках, діях індивіда незалежно від сфери їх вияву.

У моральному вихованні поєднуються принципи і норми загальнолюдської моралі та національної моральної цінності. Моральне виховання пов'язане з правовим вихованням. Поєднуючись, вони забезпечують формування культури людської поведінки.

Студент є носієм певної моралі і виховується як під час навчально-виховного процесу, так і середовищем особистого буття. У зв'язку з цим важливу роль відіграють соціогуманітарні дисципліни, передусім етика, бесіди на моральну тематику, зустрічі з видатними особистостями, читання художньої літератури, неухильне додержання правил внутрішнього розпорядку університету.

Отже, у процесі організації життєдіяльності студентів у культурно-освітньо-виховному просторі сучасного закладу вищої освіти складається система завдань, які орієнтують педагогічний персонал на розвиток виховання студента передусім як громадянина, як фахівця, як високоморальної, інтелігентної, творчої, конкурентоспроможної особистості, як культурної людини.

Виховання студента як громадянина передбачає становлення патріота, тобто людини з активною громадянською позицією, орієнтованої на демократичні цінності та свободи, здатної до захисту права та виконання своїх громадських обов'язків, відображених у Конституції України.

Виховання студента як фахівця орієнтовано на розвиток:

- глибокої зацікавленості, любові до вибраної професії, професійної самосвідомості, ерудиції та компетенції;
- усвідомлення професійного інтересу й відповідальності,
- здатності ставити творчі та ефективно розв'язувати професійні завдання у вибраній сфері професійної діяльності,
- готовності приймати нестандартні рішення;
- відкритості для нових досягнень науки техніки.

Важливу роль у цьому процесі відіграє особистість викладача, насамперед дисциплін фахового спрямування.

Виховання студента як високоморальної особистості має на меті розвиток:

- високого рівня моральних чеснот (чесності, обов'язку, відповідальності, доброзичливості тощо);
- моральної культури, включаючи розуміння високоморальних національних і загальнолюдських цінностей;
- гуманістичних поглядів, переконань і світогляду.

Виховання студента як інтелігентної особистості спрямовано на розвиток:

- високої культури спілкування та поведінки;
- високого рівня ерудиції;
- системності та критичного мислення;
- естетичної, художньої культури;
- прогресивних поглядів та переконань;
- толерантності й поважного ставлення до людей іншої національності та інших поглядів і переконань;
- кращих рис і традицій української інтелігенції.

Виховання студента як творчої особистості передбачає розвиток:

- методологічної, дослідницької культури;
- творчо-пошукових умінь та здібностей;
- здібностей як до індивідуальної, так і до колективної творчості у вибраній сфері професійної діяльності;
- здібностей до креативного, системного застосування знань у розв'язанні професійних теоретичних і практичних завдань.

Виховання студента як конкурентноспроможної особистості ставить за мету розвиток:

- працьовитості;
- стресостійкості;
- неперервного професійного саморозвитку;
- комунікативних і лідерських якостей;
- етично-правової відповідальності;
- уміння виконувати на якісному рівні;
- прагнення постійно підвищувати свій рівень інформаційної культури.

Інтеграція всіх наведених якостей уможлиблює виховання студента як *культурної людини*, у зв'язку з чим велика відповідальність покладається на кафедри соціогуманітарних дисциплін.

1.2.2. Національне виховання - це історично обумовлена і створена самим народом система ідей, поглядів, переконань, ідеалів, традицій, звичаїв та інших форм соціальної практики, спрямованої на організацію життєдіяльності молоді, виховання її у дусі природно-історичного розвитку матеріальної і духовної культури нації. Система виховання ґрунтується на ідеях національного світогляду, філософії, ідеології, а не на ідеях якогось учення чи якоїсь партії, громадсько-політичної організації. Національна система виховання ґрунтується на засадах родинного виховання, народної педагогіки, наукової педагогічної думки, що ввібрали в себе надбання національної виховної мудрості. Вона охоплює ідейне багатство народу, його морально-естетичні цінності, трансформовані в засобах народної педагогіки, народознавства, принципах, формах і методах організації виховного впливу на молодь (теоретичний аспект), а також постійну і систематичну виховну діяльність сім'ї, державних і громадських навчально-виховних закладів, осередків (практичний аспект).

Національне виховання ґрунтується на таких фундаментальних принципах, як природовідповідність, народність, етнізація виховання, гуманізм, демократизм, зв'язок виховання з життям, трудовою діяльністю народу, поєднання педагогічного керівництва із самодіяльністю студентів, реалізація народознавчого, людинознавчого й особистісного підходів у процесі навчання і виховання та ін.

1.2.3. Патріотичне виховання — його метою є формування у студентів поваги та любові до Батьківщини, відданості, готовності захищати, збагачувати особистою працею, максимально сприяти вивченню та досконалому володінню державною мовою. Принципово важливим є вивчення історії, культури, традицій, звичаїв України, кращих досягнень у галузях науки, освіти, техніки, мистецтва як минулого, так і сучасності. Патріотичне виховання здійснюється з урахуванням специфіки навчальних дисциплін на лекціях, семінарах, практичних заняттях та у позаурочний час.

Значний виховний потенціал мають такі навчальні дисципліни, як громадянське суспільство, історія України, українська мова, культурологія, політологія, дисципліни професійної підготовки.

Патріотизм — це поєднання знань, почуттів і дій. Патріотичне виховання не протиставляється, а органічно доповнюється національним та інтернаціональним вихованням. У процесі патріотичного виховання культивуються кращі риси української ментальності — любов до України, працелюбність, індивідуальна свобода, зв'язок із природою, щирість і доброта, гостинність, повага до рідних та ін. Істинний патріот — це завжди людина національно зріла.

Інтернаціональне виховання — це залучення молодих людей до економічних, політичних, соціальних, культурологічних та інших цінностей, створених народами світу, формування поваги до міжнародного суспільного досвіду, бажань і вмінь його переймати, допомагати представникам інших етносів, суспільств та держав у розв'язанні наявних питань і проблем. Однією з базових основ цього напрямку виховання є кількісне і якісне зростання обсягу знань студентів про інші етноси (народи), держави, суспільства, їхні досягнення у різних сферах людської життєдіяльності. Важливо під час навчального процесу постійно наголошувати на інтернаціональному характері науки, звертати увагу на співпрацю народів і держав у розв'язанні проблем глобального характеру.

Важливе значення для формування у молодих людей інтернаціональних почуттів має вивчення іноземних мов, упровадження в навчальний процес в університеті європейських технологій навчання і критеріїв оцінок знань, стажування та участь у міжнародних конференціях, співпраця ХНУ з провідними закладами вищої освіти України та інших держав, виступи перед студентами викладачів університету, які працювали або стажувались за кордоном, лекції іноземних фахівців, проведення тематичних “круглих столів”, відвідування виставок, на яких репрезентовані новітні досягнення іноземних науковців, фахівців, фірм, підприємств у галузях освіти, науки, техніки та технології.

Інтернаціональне виховання органічно доповнює патріотичне виховання, допомагає глибше усвідомити місце і роль України у світі, чіткіше визначити шляхи її інтеграції у європейське і світове співтовариства.

1.2.4. Правове виховання — це формування соціально зрілої, відповідальної поведінки юнаків та дівчат на основі знань, норм і принципів чинного законодавства України, поваги до прав і свобод інших людей, шанобливого ставлення до державних символів. Правова культура особистості невід'ємна від активної протидії особам, організаціям і установам, що порушують закони, зазіхають на територіальну цілісність і незалежність України, завдають збитків державі та її громадянам.

Важливим складником цього напрямку виховання є правова освіта, яка забезпечується викладанням правових дисциплін, пропагандою чинного законодавства викладачами університету, організацією зустрічей студентів і співробітників університету з працівниками правоохоронних органів, проведенням “круглих столів”, вечорів запитань і відповідей, виставок тематичної літератури. Організаційно правова освіта здійснюється передусім викладачами кафедри правових дисциплін.

Важливим засобом правового виховання в ХНУ є створення атмосфери вимогливості щодо сумлінного виконання студентами своїх функціональних обов'язків, додержання положень і правил внутрішнього розпорядку університету, наказів ректора, розпоряджень деканів.

В організації та проведенні заходів із правового виховання беруть участь студентське самоврядування, первинна профспілкова організація студентів.

1.2.5. Трудове виховання — має на меті формування любові до праці та потреби в ній, потреби в набутті знань і вмінь професійно здійснювати

діяльність, реалізовувати через неї свої нахили і здібності, виконувати свої обов'язки професійно, відповідально, якісно. Трудове виховання ефективно впливає на становлення і розвиток волі, здатності цілеспрямовано переборювати труднощі, що виникають на життєвому шляху людини, сприяє усвідомленню цінності праці та її провідної ролі в утвердженні індивіда у суспільстві і розвитку суспільних відносин, учить правильно організовувати трудовий процес, творчо, ініціативно та зацікавлено ставитись до самої праці, її результатів, до людей, які люблять і вміють працювати.

Трудове виховання здійснюється передусім через залучення студентів до конкретних видів діяльності. Основний вид праці студентів — навчання. Належно організований навчальний процес спонукає студентів до цілеспрямованого набуття знань і досвіду, сумлінного виконання своїх обов'язків, оволодіння вибраною професією. Формування поваги та любові до праці і потреби в ній відбувається також через залучення студентів до інших видів діяльності, зокрема громадсько-політичної, науково-дослідної, самоврядної, художньої самодіяльності, спортивних змагань, суспільно корисної праці.

Важливу роль у трудовому вихованні відіграє оволодіння студентами спеціальними дисциплінами, навчальними курсами “Безпека життєдіяльності”, “Основи охорони праці” допомагає формувати культуру праці, слідувати у цій сфері законам розвитку людини, природи і суспільства.

1.2.6. Професійне виховання — взаємозв'язане з трудовим вихованням та є його логічним продовженням. Суттю професійного виховання є становлення студента як фахівця. Розв'язанню цього завдання підпорядковується діяльність усіх структурних підрозділів ХНУ перш за все — ректорату, деканатів, кафедр, кураторів академічних груп і кожного викладача.

Навчальний процес в університеті є основною ланкою професійного становлення студента. Тому принципово важливо поєднувати теорію і практику, з найбільшою ефективністю передавати студентам необхідний обсяг знань і вмінь, навчити їх систематично працювати над собою, вміло користуватися набутими знаннями в ринковій економіці. Лекції, практичні та лабораторні заняття, зустрічі з фахівцями, самостійні заняття в бібліотеці, науково-дослідна робота, підготовка курсових і дипломних робіт — далеко не повний перелік форм роботи на шляху професійного становлення молодих людей. Важливою в цьому процесі є особистість викладача, передусім дисциплін фахового спрямування. Одним з складників професійного становлення є оволодіння знаннями та навиками роботи з людьми, психологічна готовність працювати в ринкових умовах та відповідати за результати своєї роботи. Результатом професійного виховання є любов і повага до вибраної професії, глибокі та різнобічні фахові знання і вміння, творчий підхід індивіда до розв'язання наявних проблем, готовність приймати нестандартні рішення, особиста відповідальність за справу, відкритість для нових досягнень науки, техніки і практики.

Організують та здійснюють заходи з цього напрямку викладачі-професіонали, професіонали-особистості виробництва та бізнесу, Студентський будинок моди, первинна профспілкова організація студентів та студентське самоврядування.

1.2.7. Естетичне виховання — покликано забезпечувати становлення і розвиток у студентів відчуття, розуміння і потреби у красі, усвідомлення необхідності жити і творити за її законами, з позицій естетичних правил оцінювати явища і процеси навколишньої дійсності. Естетичне ставлення людини до світу пов'язане з емоційним переживанням, насолодою від сприйняття об'єктів, які розглядаються як довершені, гармонійні, прекрасні. Свідомість молодих людей — це відкрите поле для сприйняття різноманітних, нерідко суперечливих, естетичних ідей, поглядів і теорій. Найважливішими завданнями цього напрямку виховання є вироблення зрілих естетичних смаків, уміння відрізнити насправді естетичні цінності від хибних, надуманих, формування потреби в естетизації умов праці та проживання. Також необхідно навчити юнаків і дівчат працювати і спілкуватися з іншими людьми красиво, діставати естетичне задоволення від результатів діяльності.

Формування естетичної культури студентів відбувається як у процесі навчання, так і в позанавчальний час. Теоретичним підґрунтям естетичного виховання є дисципліни соціогуманітарного спрямування, передусім історія, філософія, естетика, соціологія, психологія, культурологія. Чуттєво-емоційний компонент значною мірою реалізується через участь студентів у художній самодіяльності, гуртках і студіях центру культури та естетичного виховання студентів, заходах, що проводяться на рівні університету, міста, області та держави, естетичне оформлення приміщень університету результатами праці студентів спеціальності «Дизайн», перегляд спектаклів Хмельницького обласного музично-драматичного театру ім. М.Старицького, відвідування тематичних концертних програм, виставок, музеїв, зустрічі з діячами літератури і мистецтва, проведення творчих вечорів, читання художньої літератури та поезії, слухання музики. Значну роль в естетичному вихованні відіграють національні естетичні традиції, народна творчість (фольклор, декоративно-прикладне мистецтво, архітектура та ін.).

1.2.8. Виховання культури поведінки та спілкування спрямоване на набуття сукупності усталених морально-естетичних і соціально значущих якостей особистості, які виявляються в повсякденному житті та умінні співіснувати з іншими людьми.

Виховання культури поведінки ставить за мету засвоєння моральних вимог суспільства, закріплених у нормах, принципах та ідеалах, та їх інтеграцію в особистий досвід. Культура поведінки охоплює:

- зовнішній вигляд;
- імідж і презентація себе;
- стиль життя.

Виховання культури спілкування, у свою чергу, передбачає формування таких якостей:

- гуманності, толерантності;
- уміння передбачати морально-психологічні наслідки своєї поведінки;
- здатності до компромісів.

1.2.9. Виховання культури навчальної та науково-дослідної діяльності розглядається як цілісна, багатовимірна, багаторівнева, відкрита особистісно- й ціннісно-орієнтована система творчої самореалізації, саморозвитку, самовиховання, заснована на інтеграції логічних, інтуїтивних, евристичних, рефлексивних, емпатійних компонентів.

До найбільш ефективних педагогічних технологій, які забезпечують саморозвиток і самовиховання студентів, належать:

- технологія проблемно-пошукового навчання;
- особистісно-орієнтовані технології організації навчально-виховної діяльності студентів;
- тренінги творчого саморозвитку, особистісного зростання, релаксації, аутотренінгу;
- ігри-дослідження;
- суб'єктно-орієнтовані дослідні практикуми;
- інформаційні технології.

1.2.10. Виховання інформаційної культури у загальному розумінні – це виховання у сфері культури, пов'язаної із функціонуванням та користуванням інформацією в суспільстві.

Модель інформаційної культури особистості становлять три компоненти:

- *когнітивний блок* (Інтернет-грамотність; навички поводження з інформацією; уміння організувати пошук необхідної інформації; уміння працювати з відібраною інформацією: структурувати, систематизувати, узагальнювати, подавати у вигляді, зрозумілому іншим людям; уміння спілкуватися з іншими людьми за допомогою сучасних засобів інформації тощо);

- *емоційно-ціннісний блок* (зміст інформаційних потреб та інтересів; мотиви звернення до різних джерел інформації та пов'язані з ними очікування; ступінь задоволення інформаційних потреб, самооцінка інформаційної компетентності тощо);

- *праксеологічний блок* (способи пошуку та канали одержання необхідної інформації; інтенсивність звернення до різних джерел інформації та їх характеристика; застосування одержаної інформації в різних сферах своєї діяльності; способи розповсюдження нової інформації, форми діяльності в Інтернеті тощо).

Виховання інформаційної культури починається з формування інформаційної складової – знань. Саме вони, трансформуючись далі в уміння і навички, закладають основу когнітивного блоку, а потім безпосередньо впливають на рівень інформаційної культури студентів. Інформаційна культура студентів стає визначальним фактором їхньої майбутньої трудової діяльності.

1.2.11. Екологічне виховання – спрямовано на утвердження у свідомості студентів знань про природу як єдину основу життя на Землі, переконань про необхідність гуманного ставлення до неї, особисту відповідальність за майбутнє, формування вміння здійснювати діяльність, дбайливо оберігаючи довкілля.

І хоч основні спеціальності в університеті не мають прямого стосунку до екологічної, нормативні курси все ж мають викладатись зі спеціальним акцентуванням уваги на екологічних питаннях. В екологічному вихованні беруть участь усі викладачі, куратори студентських академічних груп, первинна профспілкова організація студентів, студентська екологічна ліга при студентській раді університету.

Наявність в університеті напрямку підготовки Екологія, охорона навколишнього середовища і раціональне природокористування, та статус частини території університету, що належить до природо-заповідного фонду України розширює можливості та відповідальність за екологічне виховання студентів університету.

Важливе значення мають екскурсії в ботанічні сади, дендропарки, природо-заповідні фонди України, участь у заходах до Дня довкілля, акціях екологічного характеру, зустрічі з ученими і представниками екологічних організацій.

Принципово важливим аспектом екологічного виховання є усвідомлення студентами потреби робити у процесі майбутньої професійної діяльності все від них залежне для забезпечення екологічно чистих умов виробництва.

Екологічне виховання здійснюється за участі студентської туристичної агенції.

1.2.12. Фізичне виховання — це розвиток і зміцнення здоров'я студентів, їхніх фізичних задатків та здібностей, утвердження активного, здорового способу життя, вироблення вмінь самостійно використовувати форми і методи фізичної культури в процесі власної життєдіяльності. Даний напрям виховання охоплює пропаганду здорового способу життя і конкретну діяльність, спрямовану на фізичне вдосконалення та фізичне загартування молоді. У сучасних умовах вкрай важливою є робота зі студентами щодо роз'яснення шкідливості вживання алкогольних напоїв і наркотичних речовин, куріння; також необхідно провести профілактичні заходи щодо запобігання різноманітним захворюванням.

Фізичне виховання здійснюється на заняттях із фізичної культури, через участь юнаків і дівчат у роботі спортивних секціях, клубах, під час спортивних змагань, туристичних походів. Організовує та проводять роботу в цьому напрямі кафедра здоров'я та фізичної культури, студентське самоврядування, первинна профспілкова організація студентів.

1.3. Організація виховної роботи

У ХНУ створено систему виховної роботи, що дає можливість охоплювати виховним впливом усіх студентів — від першого курсу до останнього, здійснювати виховний процес як у навчальний, так і в позанавчальний час. Виховання студентів забезпечується через діяльність усіх

структурних підрозділів університету — від студентської академічної групи до ректорату.

1.3.1. Фонди для реалізації заходів виховної роботи

Фонди для реалізації заходів виховної роботи в університеті формуються за рахунок:

- коштів спеціального фонду університету;
- наявних фінансових ресурсів профспілкових комітетів;
- фондів допомоги з боку спонсорів та меценатів, освітянських організацій регіонально-національного, європейського та світового рівня;
- індивідуальних коштів студентів, аспірантів, викладачів університету та навчально-технічного персоналу (для придбання квитків тощо).

1.3.2. Суб'єкти, що забезпечують реалізацію виховної роботи в університеті

Суб'єктами, які організують забезпечення реалізації концепції виховання студентів університету, є:

- ректорат університету;
- Вчена рада університету;
- проректор з науково-педагогічної роботи;
- відділ з навчально-виховної роботи;
- деканати та кафедри;
- психологічна служба;
- куратори академічних груп;
- Центр культури та естетичного виховання студентської молоді;
- студентське самоврядування;
- первинна профспілкова організація студентів;
- Рада ветеранів університету, міська та обласна Ради ветеранів ВВВ;
- наукова бібліотека університету;
- музей історії університету.

Усі зазначені суб'єкти планують свою роботу на поточний навчальний рік, посеместрово, підбиваючи її підсумки (звіти) в кінці навчального року з відповідними висновками щодо удосконалення системи виховання в університеті на наступний період.

Для того, щоб дізнатися про потреби та інтереси студентів, їхню ціннісну орієнтацію, специфіку сприйняття процесів суспільного життя в університеті проводяться соціологічні опитування та анонімні анкетування студентів.

В організації та здійсненні процесу виховання широко використовуються можливості комп'ютерної техніки, зокрема Інтернет.

Контроль за досягнення високих результатів виховної роботи, планування, реалізацію і координацію виховних заходів покладено на проректора з виховної роботи.

1.3.3. Виняткова роль викладача у виховному процесі

Виняткову роль у вихованні відіграє особистість викладача університету.

Ставлення професорсько-викладацького складу до роботи, до оточення, високий рівень професіоналізму, ерудиція, самодисципліна, прагнення до творчості сприяє розвитку подібних якостей і у студентському середовищі.

Саме інтелігентність, комунікабельність, тактовність створюють таку атмосферу між викладачами і студентами, коли останні стають рівноправними суб'єктами процесу освіти і виховання, саморозвитку, соціокультурного визначення.

Робота зі становлення громадянської й соціально-професійної позиції дає дієвий результат тоді, коли вона проводиться не в повчальній раціоналізованій формі, а здійснюється ніби поступово, невимушено, додаючи певної тональності в емоційному та моральному аспектах взаємин стосунків викладача і студентів. Тільки високопрофесійно й ідейно підготовлений та морально вихований викладач може зрозуміти всю масштабність завдань виховання майбутнього спеціаліста, виявити себе як справжнього педагога вищої школи.

Викладач завжди був вихователем, утім сьогодні виховання може і має розумітися не як одночасне передавання знань і оцінних суджень від старшого покоління до молодшого, але і як взаємодія та співпраця викладачів і студентів у сфері їх спільної діяльності.

Авторитет викладача - інтегральна характеристика його професійної, педагогічної та особистісної позиції в колективі, яка виявляється в процесі взаємин з колегами, студентами і має вплив на успішність навчально-виховного процесу.

Авторитет викладача складається з двох компонентів: авторитету ролі й авторитету особистості. Нині на перше місце виходить особистість викладача, його яскрава, неповторна індивідуальність, яка здійснює на студентів виховний (педагогічний) та психотерапевтичний вплив.

Авторитет викладача формується з достатньо високого рівня розвитку трьох видів педагогічних умінь: *предметних* (наукові знання); *комунікативних* (знання про своїх студентів і колег); *гностичних* (знання самого себе й уміння корегувати свою поведінку).

Можна диференціювати основні компоненти в діяльності викладача:

1. Конструктивна діяльність — пов'язана з відбором, умінням вибудовувати навчально-виховний матеріал та проєктувати розвиток індивідуальності студента.

2. Організаційна діяльність — передбачає організацію своєї поведінки (педагогічні дії в реальних умовах діяльності) на заняттях і поза ними; зворотний зв'язок зі студентами (думка, знання, інтерес).

3. Комунікативна діяльність — спільна діяльність педагога та студента, побудова міжособистісної взаємодії (сприйняття і розуміння людьми один одного) і стосунків у процесі педагогічної діяльності, процес педагогічного спілкування.

4. Рефлексивна діяльність - уміння педагога аналізувати й адекватно оцінювати свою педагогічну діяльність, розвивати самосвідомість, яка виявляється в самопізнанні, самооцінці та саморегулюванні поведінки; прагнення до особистісного зростання, самореалізації та самоконтролю.

Отже, саме ці принципи повинні намагатися реалізувати у своїй професійній діяльності викладачі університету, здійснюючи не тільки освітній процес, але й виховний.

1.3.4. Студентське самоврядування та первинна профспілкова організація, як фактор удосконалення виховного процесу

Ці органи є важливими для самостійної громадської діяльності студентів і аспірантів у реалізації функцій управління життям студентського колективу згідно з метою та завданнями, які постають перед ними. Вона є елементом загальної системи управління виховним процесом у ЗВО та передбачає максимальне врахування інтересів та потреб студентів на основі вивчення громадської думки і конкретних ініціатив.

Можна узагальнити такі основні завдання студентського самоврядування:

- формування у студентів відповідального і творчого ставлення до навчання, громадської діяльності та суспільно корисної праці;
- сприяння оволодінню кожним студентом навичками продуктивної самостійної роботи й наукової організації праці, всебічному розвитку особистості завдяки долученню до різних видів діяльності;
- забезпечення принциповості, об'єктивності та компетентності в реалізації прав студентів;
- формування у членів колективу на основі самостійності навичок прийняття рішень з питань студентського життя, активної життєвої позиції, навичок управління державними і громадськими справами;
- виховання у студентів почуття господаря у своєму навчальному закладі, поваги до закону, норм моралі та правил спільного проживання;
- створення умов нетерпимості до правопорушників, пияцтва та інших антисуспільних виявів;
- надання допомоги адміністрації, професорсько-викладацькому складу в організації та вдосконаленні навчально-виховного процесу (через своєчасний всебічний аналіз якості знань студентів, причин низької успішності тощо);
- пошук і організація ефективних форм самостійної роботи студентів;
- активізація діяльності громадських організацій у ЗВО, надання допомоги в реалізації її статутних цілей і завдань;
- організація вільного часу студентів, сприяння всебічному розвитку особистості кожного члена студентського колективу;
- організація системи вивчення громадської думки студентів з найважливіших питань життя ЗВО та створення умов, за яких забезпечується участь кожного зацікавленого студента в обговоренні проблем, прийнятті та виконанні рішень;
- збереження бібліотечного, аудиторного, житлового фонду, фонду гуртожитків, спортивних споруд та інвентарю тощо;
- установлення та підтримка контактів з молодіжними організаціями різних ЗВО України та інших країн.

Студентські громадські організації разом з адміністрацією університету намагаються максимально врахувати інтереси та реалізувати ініціативу студентів. Вони беруть на себе деякі важливі функції у виховній роботі та допомагають у сфері організації дозвілля як однієї з ефективних форм

виховного процесу, котра охоплює велику кількість студентів разом із професорсько-викладацьким складом (чим забезпечується зв'язок поколінь) і враховує різноманіття інтересів (інтелектуальні ігри, спортивні заходи, фестивалі художньої самодіяльності тощо).

1.3.5. Роль кураторів академічних груп

Завдання куратора в сучасних умовах – допомогти, організувати студентів в їх діяльності. Важливим є також те, щоб робота кураторів не йшла в розріз зі студентським самоврядуванням, а доповнювала б його, утворюючи єдину демократичну виховну систему. Особливо потрібна допомога куратора у взаємодії студентів із численними університетськими структурами і службами, які здійснюють навчальну й позанавчальну діяльність, в організації спеціальних заходів, особливо загально університетського характеру.

Найважливішими напрямками діяльності кураторів є:

- адаптація першокурсників до нових умов навчання;
- допомога студентам у розв'язанні їхніх соціально-побутових проблем і організація дозвілля;
- допомога у формуванні в студентській групі атмосфери дружби, доброзичливості, згуртованості та взаємної підтримки, в усвідомленні причетності її до університетського співтовариства викладачів і співробітників, об'єднаних однією організаційною культурою, системою поглядів і цінностей.

Отже, найважливішим завданням удосконалення роботи куратора є допомога студентам в організації таких заходів, які дозволили б глибоко усвідомити, зрозуміти, відчути і сприйняти традиції університету, його ціннісні орієнтації, ті стосунки і норми, які традиційно лежать в основі взаємин і взаємодій у цьому закладі та за його межами (знайомство з історією університету, участь у загально університетських заходах, організація екскурсій і зустрічей з видатними особистостями тощо).

Удосконалення діяльності кураторів передбачає також цілеспрямовану роботу за такими напрямками:

- проведення з кураторами спеціальних заходів, на яких вони одержують інформацію про позитивний досвід та нові методи та підходи у сфері консультування і підтримки студентів;
- проведення кураторських нарад за участі адміністрації університету для окреслення та розв'язання загальних проблем;
- організація на базі університету міжвузівських конференцій з питань удосконалення роботи кураторів та обміну досвідом роботи в цій сфері;
- видання методичних рекомендацій для допомоги кураторові з оновленою інформацією про особливості роботи зі студентами.

2. Основні положення діяльності куратора академічної групи

2.1. Загальні положення

2.1.1. Основною організаційною одиницею освітнього процесу в Хмельницькому національному університеті є студентська академічна група, робота з якою є важливою складовою у системі навчально-виховної діяльності кафедри, факультету та університету. Консультаційно-методичне керування роботою групи здійснює куратор.

- 2.1.2. У своїй діяльності куратор керується чинним законодавством України "Про вищу освіту", наказами Міністерства освіти і науки України, Статутом Хмельницького національного університету, рішеннями Вченої ради ХНУ, наказами та розпорядженнями ректора ХНУ, правилами внутрішнього розпорядку ХНУ та відповідним Положенням.
- 2.1.3. Куратор здійснює свою діяльність у взаємодії з кафедрою, деканатом відповідного факультету, підрозділами навчально-виховної роботи та навчально-методичного відділу, а також зі студентським самоврядуванням та профспілковими комітетами факультетів та університету.

2.2. Призначення куратора та засади діяльності

- 2.2.1. Кваліфікаційною вимогою для призначення куратора є вища професійна освіта зі стажем роботи в ХНУ на посаді викладача не менше від 1 року та особиста готовність до виховної роботи, високий рівень загальної культури та комунікабельність.
- 2.2.2. Кандидатура куратора навчальної групи обговорюється та затверджується на засіданні кафедри, відповідне подання подається завідувачем кафедри деканові факультету не пізніше від 1 червня поточного навчального року.
- 2.2.3. Призначення кураторів груп 1-го курсу майбутнього навчального року здійснюється наказом ректора на основі подання деканів факультетів не пізніше 15 липня поточного року.
- 2.2.4. Куратор веде академічну групу протягом усього періоду навчання.
- 2.2.5. Діяльність куратора фіксується в індивідуальному плані роботи викладача, поряд з його основним навчальним навантаженням, у розділі «Виховна робота».

2.3. Організація роботи кураторів

- 2.3.1. Загальна координація діяльності кураторів у групах на факультетах здійснюється деканами та заступниками деканів із виховної роботи з урахуванням загального плану виховної роботи на факультетах та університеті.
- 2.3.2. Планування та координація роботи кураторів на всіх факультетах та на рівні університету здійснюється проректором з науково-педагогічної роботи, відділом навчально-виховної роботи, іншими відповідальними особами, призначеними ректором університету та громадськими організаціями.
- 2.3.3. Щомісячний план роботи кураторів передбачає:
- систематичні зустрічі куратора з академічною групою для проведення планових та позапланових заходів;
 - систематичні зустрічі куратора з викладачами, що ведуть заняття у
 - цій академічній групі, для одержання інформації про успішність опанування професійних програм та дисциплінованість студентів;
 - звіти куратора заслуховуються на засіданнях Вченої ради

факультету(не менше ніж двічі на рік).

2.3.4. У розкладі занять усіх факультетів для студентів першого курсу передбачаються кураторські виховні години.

2.4. Основні завдання роботи куратора

2.4.1. Головним завданням у діяльності куратора є реалізація на рівні академічної студентської групи комплексного процесу виховання у таких напрямках:

- ставлення до суспільства (громадянське виховання, орієнтоване на формування суспільних якостей особистості – громадянської самосвідомості, поваги до закону, суспільної активності,
- відповідальності, професійної етики);
- громадські відносини (виховання людяності як із громадянсько- правової, так і з моральної позиції - поваги до прав і свобод особистості, релігійної та етнічної толерантності, гуманності, порядності);
- ставлення до культури (виховання поваги до культурних цінностей
- та досягнень людства, виховання духовності);
- ставлення до професії (опанування професійної етики, розуміння суспільної місії своєї професії, формування відповідальності за рівень своїх професійних знань та якість праці);
- особисті стосунки (сімейне, екологічне виховання, пропагування здорового способу життя).

2.5. Обов'язки куратора

2.5.1. Ознайомити студентів з організацією навчального процесу, Статутом університету, Правилами внутрішнього розпорядку університету, Положенням про студентський гуртожиток, розпорядженнями декана факультету, наказами ректора університету.

2.5.2. Сприяти адаптації студентів I курсу до нової системи навчання, паралельно ознайомлювати їх із правами та обов'язками відповідно до законодавства України про вищу освіту, знайомити з історією, традиціями та сучасною організаційною структурою університету.

2.5.3. Формувати в групі згуртований студентський колектив; створювати в ньому атмосферу доброзичливості, взаємодопомоги, відповідальності.

2.5.4. Допомогати у формуванні активу групи, котрий надалі буде самостійно координувати діяльність академічної групи.

2.5.5. Надавати допомогу активу академічної групи в організаційній роботі, сприяти залученню студентів до науково-дослідної роботи та розвитку різних форм студентського самоврядування.

2.5.6. Постійно організовувати і провадити моніторинг якості навчання і дисципліни студентів.

2.5.7. Підтримувати зв'язки з викладачами, які проводять заняття в групі.

2.5.8. Систематично звітувати про підсумки якості навчання і дисципліну

- студентів на засіданнях кафедр та Вченої ради факультету.
- 2.5.9. Негайно інформувати керівництво факультету та працівників деканату про факти порушення студентами навчальних обов'язків.
 - 2.5.10. Брати безпосередню участь у службових розслідуваннях за фактами порушення дисципліни в академічній групі.
 - 2.5.11. Інформувати у разі необхідності батьків про якість навчання та дисципліну (поведінку) студента.
 - 2.5.12. Виховувати у студентів дбайливе ставлення до навчально-матеріальної бази університету.
 - 2.5.13. Проводити індивідуально-консультативну роботу групи, враховуючи індивідуальні особливості кожного студента, його сімейно-побутові умови, звертати увагу на погляди та інтереси студентів, виявляти їхні здібності, залучати до участі у громадському житті університету, культурно-масових та спортивно-оздоровчих заходах.
 - 2.5.14. Організовувати роботу куратора на індивідуальному (особистісно-орієнтованому) підході до студентів, на обізнаності у сфері їхніх інтересів, схильностей, побуту тощо та надавати консультативну допомогу в розв'язанні життєвих проблем.
 - 2.5.15. Своєчасно надавати звітні документи для поточного контролю проведеної роботи керівництву факультету.

2.6. Права куратора

- 2.6.1. Вносити пропозиції щодо вдосконалення навчально-виховної роботи зі студентами, організації їхнього дозвілля та побуту.
- 2.6.2. Одержувати необхідну для ефективної роботи куратора інформацію на кафедрах, в деканатах та інших структурних підрозділах.
- 2.6.3. Брати участь у роботі університетських підрозділів під час обговорення питань, що стосуються академічної групи або окремих її студентів.
- 2.6.4. Підтримувати контакти з батьками або родичами студентів.
- 2.6.5. Відвідувати лекції та семінарські заняття, бути присутнім на замінах та іспитах у своїй групі.
- 2.6.6. Брати участь у всіх заходах, що провадяться в групі, у роботі первинної профспілкової організації студентів університету, вносити пропозиції щодо поліпшення роботи цих органів.
- 2.6.7. Подавати рекомендації до адміністративних та громадських організацій факультету щодо заохочення і підтримки кращих студентів.
- 2.6.8. Брати участь у поселенні та розселенні студентів у гуртожитки та здійснювати перевірку житлово-побутових умов студента.

2.7. Показники якості роботи куратора*

- 2.7.1. Якість роботи куратора оцінюється на підставі анкетування студентів його академічної групи та оцінки роботи куратора деканатом факультету відповідно до Положення про рейтингове оцінювання професорсько-викладацького складу університету.

* Щорічно, до Міжнародного дня студента оголошується конкурс «Кращий куратор» факультету та університету за поданням декана факультету з урахуванням оцінки роботи кураторів студентами академічних груп через анонімне анкетування. Визначаються та заохочуються кращі куратори навчальних академічних груп на урочистостях з нагоди

3. Загальні рекомендації до планування та організації роботи куратора

3.1. Основні завдання організаційно-виховної роботи куратора

Сучасний період розвитку суспільства в нашій державі відкриває широкі можливості для оновлення змісту освіти, що дає змогу формувати патріотичну та духовно багату генерацію. Це обумовлює новий підхід до виховання студентської молоді. Виникла соціальна потреба у формуванні патріотичної творчої особистості майбутнього спеціаліста, який зміг би розв'язувати як щоденні, так і масштабні завдання, що забезпечують не просто виживання, а прогрес нації. Ефективність формування творчої особистості, безперечно, підвищується, якщо забезпечуються: а) використання педагогіки народознавства; б) засвоєння студентами знань про Батьківщину, народ, його історію, культуру і спосіб життя, умінь та навичок у їх практичному застосуванні; в) співпраця викладачів і студентів у виборі різних форм і видів діяльності; г) організація активно-творчої патріотичної діяльності студентів у позааудиторний час.

Одним з основних завдань системи виховної роботи в академічній групі студентів є планування, яке являє собою розробку системи заходів, спрямованих на реалізацію мети та завдань виховання за відповідними напрямками Концепції виховання студентів. Процес організаційно-виховної роботи у вищих навчальних закладах України не може бути стихійним, він передбачає співпрацю, співдружність викладача-наставника і студентів. Робота наставника академічної групи студентів обов'язково повинна мати плановий характер.

Приблизну схему заходів організаційно-виховної роботи куратора академічної групи студентів можна подати в такому вигляді:

- знайомство з групою студентів (зустрічі, індивідуальні бесіди, групові збори);
- відвідування гуртожитків (не менше від одного разу на місяць), наявність розгорнутого списку студентів групи із зазначенням прізвища, імені та по батькові, прізвищ батьків та їхніх адрес, телефонів, номерів кімнат студентів тощо;
- обговорення питань успішності й дисципліни (забезпечення навчальними посібниками, іншою літературою; організація консультацій; аналіз роботи в бібліотеці, взаємовідносини з викладачами та ін.);
- індивідуальна робота;
- зустрічі з цікавими, видатними людьми, Героями України тощо;
- екскурсійна робота, відвідування театрів, концертних програм, художніх та інших виставок тощо;
- участь у спортивних змаганнях факультету, університету і за його межами;
- участь у факультетських, загальноуніверситетських заходах, акціях, художній самодіяльності;
- планування, організація і проведення позааудиторної виховної роботи

зі студентами;

— складання письмових звітів про організаційно-виховну роботи зі студентами академічної групи за семестр навчального року (заступникові декана факультету з навчально-виховної роботи).

План організаційно-виховної роботи, який органічно поєднує процес навчання й виховання, складається наставником академічної групи за участі групи, активу, кожного студента на навчальний рік по семестрам за календарним принципом (зразок приблизного плану роботи куратора див. у Додатку А.)

Складність процесу становлення колективу академічної групи має об'єктивні причини, головна з яких – переважно індивідуальний характер основних видів діяльності студента. Тож необхідно, щоб члени групи були поставлені в такі умови, які б стимулювали формування психологічної і поведінкової єдності групи, щоб саме організація життєдіяльності об'єктивно ставила її членів у відносини відповідальної залежності.

Куратору слід ознайомити студентів зі структурою університету, факультету, правилами внутрішнього розпорядку, їхніми правами та обов'язками, графіком навчального процесу на поточний навчальний рік, правилами користування бібліотекою університету та факультету, правилами проживання в студентському гуртожитку, умовами навчання саме на факультеті.

Одну з перших кураторських годин слід присвятити особливостям поточного та підсумкового контролю навчальної діяльності студентів, формуванню культури навчальної праці студента, особливостям підготовки до екзаменаційної сесії.

Пропонуємо перелік питань для обговорення із студентами.

Формування культури навчальної праці студента

1. Конспект та проблеми його написання.
2. Ефективне використання мережі «Інтернет».
3. Система «Електронний університет».
4. Підсистема «Модульне середовище для навчання».
5. Використання базового підручника з максимальною корисністю.
6. Робота зі списком рекомендованої літератури.
7. Ефективне читання та систематизація виписок.

Особливості організації навчального процесу на факультеті

1. Форми та методи навчальних занять.
2. Вимоги до поведінки та зовнішнього вигляду студентів під час навчальних занять.
3. Особливості підготовки студентів до навчальних занять різного типу.

Особливості поточного контролю за навчальною діяльністю студентів

1. Особливості організації поточного та підсумкового контролю.
2. Модульний контроль, оцінки ECTS.
3. Основні параметри вступу України в єдиний європейський простір вищої освіти (Болонський процес).

Особливості підготовки студентів до екзаменаційної сесії та участь у ній

1. Правила допуску студентів до сесії.
2. Правила поточного та підсумкового контролю знань студентів.
3. Правила проведення іспиту.

4. Проблема своєчасності та відповідності записів у екзаменаційні відомості та залікові книжки.
5. Умова перескладання іспиту.
6. Підстави нарахування стипендії студентам, які успішно склали сесію.

Як працювати над життєвим планом?

1. Технологія пошуку мети.
2. Необхідність організованості та дисципліни.
3. Уміння приймати рішення.

Як можна зробити час перебування у ЗВО максимально корисним?

1. Особливості планування діяльності.
2. Для чого потрібно навчатися?
3. Що таке саморозвиток та самовдосконалення?

Як найповніше засвоїти те, що дає університет?

1. Мистецтво спілкування.
2. Правила раціонального використання свого часу.
3. Основи колективної діяльності.
4. Поділ завдань на основні та другорядні.
5. Уміння оптимізувати та інтенсифікувати навчальну діяльність.
6. Аналіз результатів діяльності.

Що таке саморозвиток?

1. Уміння відповідати за свої вчинки.
2. Набування досвіду.
3. Кризові ситуації і їх розв'язання.
4. Розширення світогляду.

Як користуватися своєю свободою?

1. Складання індивідуального розкладу на день, на тиждень.
2. Основи самоконтролю.
3. Уміння відпочивати.

Велике значення мають виховні години, особливо на перших курсах навчання, які мають сприяти розвитку студентів, їхній самореалізації. Серед методів проведення виховних годин — бесіди, розповіді, дискусії, екскурсії, ділові ігри. Слід звернути увагу куратора на так звані профілактичні бесіди. Наведемо кілька прикладів.

Рання діагностика наркоманії та токсикоманії

1. Як можна визначити, що хтось почав вживати наркотичні речовини?
2. Класифікація тривожних симптомів від куріння коноплі, вживання ХТС (екстазі), вживання транквілізаторів, інгалянтів, галюциногенів тощо.

Проблема вживання алкоголю в наші дні

1. Вживання чи зловживання.
2. Ризики вживання алкоголю.
3. Культура вживання алкоголю.

Досить цікавою для куратора є методика залучення самих студентів до проведення виховних годин. Студентська група поділяється на кілька груп. Спочатку куратор може доручити підготовку спільних заходів кожній групі окремо, а потім може запропонувати студентам готувати той матеріал, який, на

їхню думку, викличе найбільший інтерес у присутніх. Цінність методики полягає в тому, що підвищується активність студентів, формується комунікативні та організаторські вміння. У роботі куратора існує проблема вибору тематики виховних годин. Вікова різниця, яка об'єктивно наявна між куратором та студентами, призводить до деяких непорозумінь, тому цю проблему можна розв'язати за допомогою мозкового штурму. У результаті куратор дістає велику кількість цікавих ідей та пропозицій, що підтверджує прагнення студентів до співпраці з куратором.

Слід назвати ще один досить важливий функціональний обов'язок куратора – це вивчення та дослідження процесу поведінки та діяльності як окремих студентів, так і академічної групи в цілому. Дослідження мають тривати протягом усього навчання і бути спрямовані на розв'язання конкретних виховних завдань.

Методи вивчення особистості студента та академічних груп поділяються залежно:

- 1) від характеру участі студентів в їх проведенні — на пасивні (спостереження, кількісний і якісний аналіз продуктів діяльності) та активні (анкетування, тестування, соціометричні вимірювання);
- 2) від часу проведення — на одномоментні (анкетування, тестування) та тривалі (цілеспрямоване спостереження);
- 3) за сутністю — на неекспериментальні (спостереження, анкетування, бесіда тощо), діагностичні (тести, шкалування), експериментальні.

Для об'єктивності анкетування бажано провадити його анонімно.

Пропонуємо приклади програм вивчення особистості студента та академічної групи в цілому.

2. Програми вивчення

2.1. Програма вивчення студентської групи (зразок)

Склад студентської групи. Віковий склад. Співвідношення між особами різної статі, між міським та сільським складом студентської групи.

Рівень розвитку групи. Лідери в групі, їхній вплив на життєдіяльність групи.

Угруповання в студентській групі. Актив групи, його вплив на життя групи.

Традиції групи. Стиль взаємин у групі. Культура взаємин між студентами.

Причини особистих та групових антипатій.

Пізнавальний рівень студентів, рівень їхньої освітньої підготовки. Успішність та працездатність студентів. Система навчальної роботи в групі. Способи взаємодопомоги. Спрямованість групи на навчання. Коло інтересів групи. Рівень відповідальності та навчальної дисципліни студентів.

Рівень морально-духовного розвитку групи. Рівень загальної культури студентів. Особливості вияву почуттів та особистих реакцій студентів.

Рівень фізичного розвитку студентів. Загальний стан здоров'я. Кількість студентів, які мають відхилення від норми. Ставлення до спорту. Спосіб життя. Потреби у фізичному розвитку.

Рівень трудового виховання студентів. Ставлення студентів до праці та громадської діяльності. Сформованість умінь та навичок студентів у сфері трудової, навчальної діяльності. Професійна спрямованість студентів. Організаційні вміння. Уміння планувати та контролювати свою діяльність.

Рівень естетичного виховання та розвитку творчих здібностей. Сформованість почуття прекрасного, естетичних смаків, здатність керуватися ними в повсякденній діяльності. Розвиток творчих здібностей студентів. Коло творчих інтересів. Досвід творчої діяльності.

Наявні негаразди в студентській групі та способи їх подолання.

2.2. Програма вивчення особистості студента і складання його характеристики (зразок)

1. *Демографічні відомості.* Прізвище, ім'я, по батькові студента, рік народження, число та місяць. Прізвище, ім'я та по батькові матері та батька, їхні професії, місце роботи, посада, домашня адреса, телефон.

2. *Умови розвитку та виховання в родині.* Склад родини, матеріально-побутові умови, вплив батьків на виховання та навчання студента.

3. *Рівень фізичного розвитку.* Стан здоров'я, володіння санітарно-гігієнічними навичками, спосіб життя, спортивні інтереси.

4. *Моральні якості.* Загальний рівень морального розвитку, знання морально-етичних норм і правил, поведінка, соціально-моральний статус у групі, рівень та особливості спілкування в групі, рівень правової культури, законслухняність, здатність до самооцінки, особливості вияву дисциплінованості, відповідальності, совісті, соціальної зрілості й активності, милосердя.

5. *Розумовий розвиток.* Загальний розумовий розвиток, рівень інтелекту, потенційні розумові можливості, інтереси, нахили, ставлення до знань, навчання, сформованість пізнавальних мотивів, рівень володіння методами самоосвіти, успішність, її адекватність розумовим можливостям.

6. *Трудове виховання.* Сформованість ставлення до праці різних видів, мотиви трудової діяльності, уміння та навички праці із самообслуговування, культура праці, рівень і стійкість професійної орієнтації.

7. *Естетична вихованість.* Сформованість естетичних смаків, творчі здібності.

8. *Компоненти психічного розвитку.* Розвиток уваги, культури мови, почуттів, особливості пам'яті та мислення, волі, виявів характеру. Темперамент.

9. Висновки. Позитивні якості особистості, недоліки та складності, шляхи подолання.

Досить важливою ланкою в роботі куратора-консультанта є планування виховної роботи.

3. Приблизна тематика проведення бесід , дискусій, виховних годин зі студентами академічної групи

Однією із форм організаційно-виховної роботи наставника-куратора в академічній групі студентів є підготовка й проведення тематичних зібрань і диспутів. Ось деякі теми і проблемні питання до них:

Наша група - колектив

1. У своїй групі ви навчатиметесь п'ять років. Ці роки залишать найсвітліші спогади, якщо група - дружний, веселий колектив. Чи впевнені ви, що група не залишить вас у біді, завжди допоможе, протягне руку?

2. Чому деякі студенти ні з ким не дружать, увесь час наодинці, живуть

осібно? Адже вони збіднюють собі життя, не приносять користі колективу групи. Як ви до них ставитеся?

3. Хто такий, на вашу думку, друг? Хто такий товариш? Чи дружать студенти в групі? Як група розцінює цю дружбу? Кого ви вважаєте справжнім товаришем?
4. Студент дорожить колективом лише тоді, коли він учасник усього доброго, що робить колектив. Чи всі беруть участь у справах групи?
5. Колектив у групі створюється і перевіряється лише за конкретними справами (навчання, суспільно-корисна праця, культурний відпочинок), а не розмовами. З чого слід розпочинати створення колективу у своїй групі?
6. Чи є у вашій групі протистояння "міських" і тих, хто мешкає в гуртожитку? Що ви особисто робите, щоб об'єднати групу в дружний колектив?

Ми в майбутньому

Життя і навчання в університеті мають бути тісно пов'язані з майбутнім кожного. Хочете знати, якими ви будете завтра - дивіться, як ви працюєте сьогодні, що робите, аби стати кращими, більш корисними людям.

1. Як ви вчитеся? В університеті ви набуваєте знань, які вам будуть потрібні для роботи в ринкових умовах. Від того, що ви візьмете сьогодні, залежить, якими ви будете завтра. Чи мають рацію ті студенти, які вважають, що можна вчитися на "трійки" і стати висококваліфікованим спеціалістом?
2. Людина не може уявити себе в майбутньому, якщо в неї немає мети в житті. Чи можна жити, не думаючи про майбутнє?
3. Людина з вищою освітою - це висококультурна, всебічно розвинена людина. Чим ви цікавитесь, крім своєї майбутньої спеціальності? Як ви збагачуєте свій духовний світ? Яку основу для цього ви закладаєте сьогодні?

Учись любити і розуміти мистецтво

Немає людей, які нічим у житті не цікавляться. Один любить театр, другий - музику, третій провадить вільний час з цікавою книгою. Але є й такі, які витрачають своє дозвілля на гру в карти, розпивання спиртного й т. ін.

1. Як зробити духовний світ людини більш глибоким, культурно насиченим?
2. Що, на вашу думку, визначає духовний світ людини? Які ваші інтереси?
3. Ваше ставлення до літератури і мистецтва. Який вид мистецтва вам найбільш подобається?
4. Як ви розумієте класичну музику? Чи можна любити одночасно класичну й естрадну музику?
5. Чи любите ви образотворче мистецтво? Що ви знаєте про вітчизняних і зарубіжних майстрів художньої творчості? Як ви ставитеся до абстрактного мистецтва?
6. Що ви читаєте? Чи любите вірші? Можливо пишите самі? Ваша думка про сучасну літературу.
7. Що таке художній смак? Чим визначається добрий і поганий смак?

Посперечаємось про смаки

Як правило, люди без великих духовних запитів, які не мають достатнього культурного виховання, неохайні в побуті, їхні смаки односторонні, коло інтересів вузьке. Що таке естетичні смаки? Чи замислювалися ви над цим?

1. Чим визначаються добрі й погані смаки? Як ви вважаєте, смаки і поведінка людини віддзеркалюють її духовний світ?
2. Чи можна за смаками людини судити про її характер, внутрішній світ? Чи може добра людина мати поганий смак?
3. Добрий смак - вимогливий. Як ви це розумієте?
4. Чи впливає навколишнє середовище на виховання смаку?

Поговоримо про красу людську

Що ви розумієте під красою людини? Інколи під вродливою зовнішністю бачимо цинізм, лінощі, егоїзм, безпринципність. Як ви ставитесь до цього?

1. Що приваблює вас у людині і що може відштовхнути від неї оточення? Що значить бути культурним?
2. Чому ми інколи не вміємо відрізнити прекрасне від потворного в людині і як цього навчитись?
3. У чому велич і краса праці?
4. Чесність, сміливість, скромність, гуманність, працелюбність - хіба ці чесноти не роблять людину красивою? Хіба краса людини не втілена у красі її діяння?
5. Яку роль відіграє колектив (у даному разі ваша група) у вихованні духовно красивої людини?

Яка роль самоосвіти у вихованні культурної людини.

Особливу увагу у виховній роботі треба звернути на роботу кураторів на I курсі.

Визначено спектр проблем, з якими звертаються студенти 1 курсу, серед них найтипівіші:

Перша – це подолання стресового стану, пов'язаного з пристосуванням до нових умов навчання.

Друга проблема – подолання труднощів спілкування та взаємодії з одногрупниками, які виникають під час навчальної діяльності. Проблема особливо загострюється після невдалої спроби встановити контакт з одногрупниками. Ситуацію невдалого контакту особливо гостро переживають вразливі студенти із сенситивними та психастенічними рисами характеру. Адже для кожного є дуже важливим відчуття підтримки групи у перші дні перебування у ЗВО, зустріти однодумців, приєднатись до тих, хто почувається впевнено у новій ситуації, стати єдиним цілим з усіма членами групи.

Третя —проблема самотності. Ця проблема — найсуттєвіша серед тих, що виникали у студентів-першокурсників.

Студенти з інших місць відчувають внутрішню порожнечу, дискомфорт, відчуженість. Вони сумують за батьківським домом, замикаються у власному мікросвіті. Крім цього, вони відчувають себе покинутими напризволяще, усі їхні думки — про те, щоб швидше поїхати додому, зустрітись з родиною, а це заважає їм зосередитись на навчанні. Деяким з них важко правильно організувати свій день, вони не готові відчувати й нести самотійно ту

відповідальність, яка з'явилась. Адже тепер вони самі керують своєю долею та власними вчинками.

3.2. Роль психологічної служби у підвищенні ефективності виховної роботи

Допомогу кураторам, академічним групам студентів, індивідуальну допомогу у розв'язанні подібних проблем може надати психологічна служба, університету.

Завданнями психологічної служби є:

1. Підвищення психологічної культури всіх учасників навчального процесу, гуманізація їхніх взаємин.
2. Підвищення ефективності навчально-виховного процесу через психологічну адаптацію студентів, оптимізацію міжособистісних стосунків та сприяння розвитку особистісного та інтелектуального потенціалу студентів.
3. Психологічна підготовка студентів до професійної діяльності, формування професійних якостей майбутнього фахівця.
4. Сприяння формуванню у студентів здібностей до професійного, особистісного, соціального самовизначення, що забезпечує можливість свідомого та відповідального ставлення до власного життя.
5. Дослідження проблеми психічного здоров'я студентів, пропагування здорового способу життя, визначення психогенних факторів, організація профілактичних заходів.
6. Надання психологічної допомоги працівникам університету з питань життєдіяльності та міжособистісних стосунків.

Психологічна служба може запропонувати основні напрями роботи консультанта психологічної служби з кураторами студентських груп, яка орієнтується на розширення професійної сфери викладача, урізноманітнення взаємодії «викладач – студент», зміну позиції викладача-куратора з традиційної авторитарно-педагогічної на позицію викладача-консультанта, що відповідає принципу педагогіки співробітництва.

Орієнтовним змістом роботи визначаються такі питання:

1. Позиція консультанта та особистісна позиція.
2. Індивідуальні особливості студента.
3. Група, типологія групи.
4. Інформаційна база консультанта.
5. Професійне консультування, майбутня професія.
6. Корекційно-відновлювальна робота.
7. Міні-лекції з питань нової літератури, методик, форм вирішення проблемних питань тощо.
8. Моніторинг соціально незахищених категорій студентів.
9. Адаптація студентів-першокурсників.
10. Проблеми першої сесії.
11. Виявлення нестатутних відносин викладач-студент.
12. Виявлення схильності до вживання наркотичних речовин.

Робота з кураторами може передбачати організацію постійно діючого

психологічного тренінгу.

ДОДАТКИ

Додаток А
«ЗАТВЕРДЖУЮ»

Заступник декана з виховної роботи

«___» _____ 200__ р.

П Л А Н

навчально-виховної роботи куратора

академічної групи _____ курсу _____ факультету _____

Хмельницького національного університету

на _____ семестр 20__/20__ навчального року

1. Заходи

№	Захід	Термін виконання	Відповідальний виконавець
1. Навчальна робота (заходи, спрямовані на розпізнавання активності студентів, формування культури навчання, допомоги невстигаючим студентам, співпраця з викладачами, батьками студентів)			
2. Організаційна робота (організація студентів до участі в загально факультетських та загальноуніверситетських заходах, робота з активом групи, мотивація участі в органах студентського самоврядування, збори студентів)			
3. Національно-патріотичне виховання студентів			
4. Інтелектуально-духовне виховання студентів			

5. Громадсько-правове виховання			
6. Морально-етичне виховання студентів			
7. Художньо-естетичне виховання			
8. Екологічне виховання студентів			
9. Фізичне виховання			
10. Трудове виховання			
11. Робота з органами студентського самоврядування			

Студентські самоврядні структури ХНУ

№ з/п	Назва	Загальна інформація про діяльність
1	Студентське самоврядування університету (студентська рада університету)	У закладах вищої освіти та їх структурних підрозділах діє студентське самоврядування, яке є невід'ємною частиною громадського самоврядування відповідних навчальних закладів. Студентське самоврядування - це право і можливість студентів (курсантів, крім курсантів-військовослужбовців) вирішувати питання навчання і побуту, захисту прав та інтересів студентів, а також брати участь в управлінні закладом вищої освіти.
2	Наукове товариство студентів та молодих вчених	Здійснює науково-дослідну та науково-практичну діяльність через залучення студентів до самостійної або колективної науково-дослідної та громадської організаційної роботи, організовує та проводить наукові конференції, конкурси, семінари, круглі столи, лекції тощо
3	Студентський профком	Здійснює соціальний та правовий захист студентства, організовує його оздоровлення та санаторно-курортного лікування, організовує змістовне проведення дозвілля студентської молоді, сприяє їй у працевлаштуванні у вільний від занять час, репрезентує інтереси студентського колективу у Вченій раді і ректораті КНЕУ та ін.
4	Студентська туристична агенція	Організовує дозвілля студентської молоді, туристичні, екологічні, краєзнавчі та комплексні експедиції, подорожі, змагання; разом з українськими та іноземними юридичними і фізичними особами організовує добродійні, волонтерські, милосердні, спонсорські та оздоровчі заходи, благодійні акції та бере участь у них; створює і організовує роботу «Школи виживання в екстремальній ситуації»
5.	Студентська соціальна служба волонтери((студентська рада)	Організовує щорічні благодійні акції та подарунки св. Миколая зі збору студентських пожертв дітям сирітських закладів міста та області, хворих дітей міської та обласної лікарні, Товариства Червоного хреста, військового госпіталю тощо.